

NY FRANSK STRAFFELOV

Af PETER GARDE

Napoleons store kodifikationer har haft et meget langt liv. Den ældste og berømteste, Code Civil fra 1804, består endnu. Code d'Instruction Criminelle (Straffeprocenloven) fra 1808 blev halvandet hundrede år gammel, indtil den afløstes af Code de Procédure Pénale af 1957, medens Code Pénal af 1810 har fået et endnu længere liv, indtil den i skrivende stund – ikrafttræden pr. 1. marts 1994 – afløstes af Nouveau Code Pénal af 1992. Det er sin sag at gennemføre altomfattende ændringer af de store grundlæggende love – de aktuelle finlandske bestræbelser viser, hvor tungt det går, og den norske straffelov af 1902 skal såmænd nok også leve ind i næste årtusinde – og ikke mindst de næsten utallige konsekvensændringer og tilpasninger af andre dele af lovgivningen skærper vanskelighederne som påvist af Dervieux og Pesquié, der nærmest konkluderer, at lovgiver har skabt retsvildfarelser. Når det så endeligt lykkes og åbenbart med, som andre forf. har fremhævet, et i mange henseender rigtig godt resultat, kan det godt fortjene nærmere omtale i et nordisk tidsskrift.

De formelle, herunder sproglige ændringer fra den gamle til den nye lov er meget betydelige. Den traditionelle formulering af de enkelte §§ i den særlige del er som i den danske straffelov orienteret imod forbyderen: "Den, som (Quiconque) . . . straffes med . . .". Den nye formulering er orienteret imod handlingen: "Et forhold af . . . straffes med . . .". Denne formens afpersonalisering hænger bl. a. sammen med en af de store realitetsændringer, nemlig indførelsen af selskabsansvar. Abstraktionen er blevet total. De mange malende og konkret beskrevne personer og ting, som gav liv og farve til den gamle lov, herunder en mængde militære betegnelser med mindelser om Frankrigs krige fra Napoleon og fremefter, er forsvundne, som om man gik fra Christian den Femtes Danske og Norske Lov direkte til EDB-alderen. Det gør ondt på læseren med sproglig-historisk bevidsthed, men på den anden side må det erkendes, at risikoen for huller i loven ved modsætnings slutninger reduceres.

Bag de formelle nyskabelser skjuler sig en betydelig kontinuitet. Som det er fremhævet, er der ikke sammenhæng mellem den nye straffelov og samtidige brud i den sociale struktur modsat loven af 1810 og endmere straffeloven af 1791, den første moderne franske straffelov med dens bevidste afvisning af l'ancien régimes betydelige vilkårlighed og ofte arbitrære straffe. De stadige henvisninger til loven af 1810 betyder jo ikke, at hele den hidtidige lov hidrører fra Napoleon; det er beregnet, at kun omkring en femtedel af de nu ophævede §§ stammer fra 1810. Snarere har enkelte forf. kritiseret, at den ny lov i så høj grad er bundet til det aktuelle retsbillede, at den ikke har taget hensyn til tendenser,

som måske først vil udfolde sig i fremtiden, men allerede skimtes, hvorved Delmas-Marty peger på dels den manglende internationale, særlig europæiske dimension, f. eks. ved den manglende medtagelse af EU's kasser som beskyttelsesobjekt ved formueforbrydelserne, dels den manglende sammenhæng med de mange ikke-pønale sanktioner i privatretten og forvaltningsretten, om end særlig Den Europæiske Menneskeretskonvention art. 6. udstrækker retsbeskyttelsen til disse forhold. Den nationale holdning viser sig også ved den udvidede hjemmel til at straffe handlinger begåede uden for Frankrig, hvor forurettede er fransk; hvor der tidligere krævedes "crime" (den alvorligste af de tre klassiske kategorier, som udgangspunkt med nævningebehandling, de andre er "délit" og "contravention"), kræves efter den ny lov kun fængsel i strafferammen, hvilket går langt videre end dansk straffelovs § 8. En udvidet anerkendelse af udenlandske frifindende dommes negative retskraft "ne bis in idem", i det mindste på Schengen-niveau, efterlyses ligeledes, jfr. den danske lovs § 10 a. Aktualiteten går så vidt, at enkelte, ikke uvigtige ændringer er gennemførte i intervallet mellem vedtagelsen og ikrafttrædelsen, således ophævelsen af den sidste rest af strafbarhed for den svangre kvindes egen afbrydelse af svangerskabet, medens omvendt forårsagelse heraf uden kvindens samtykke er en af lovens nykriminaliseringer. En udenforstående kan måske vove den forsigtige forudsigelse, at der ikke vil gå 184 år mellem den tredje og en fremtidig eventuel fjerde kodifikation.

De gamle krav om lovmæssighed, klarhed og tilgængelighed synes vel opfyldte – med tilslutning citeres både fremsættelsestalen for Code Civil i 1804 og Strasbourg-domstolen i Malone-sagen fra 1984. På et tidspunkt var ambitionsniveauet med hensyn til tilgængelighed så højt, at den lovforberedende kommission forsøgte at inddrage samtlige strafferegler i selve straffeloven i otte yderligere bøger, dvs. tolv i alt med de fire eksisterende, eller i det mindste at opstille en samlet fortegnelse over alle straffebestemmelser; den borgerlige regering fra 1986–88 opgav denne del af arbejdet, som ikke senere genoptoges. Mig forekommer det at være en chimære; et mere realistisk mål må være at samle de alvorligste strafferegler i straffeloven jfr. hos os § 191 og § 289 som de vigtigste, medens mindre overtrædelser forbliver i særlovene. En særlig strafferetlig database har også været på tale.

Kontinuitet er ikke blot fastholdelse af evige idealer, men også en fortsat udvikling i samme retning uden pludselige brud. Det store eksempel er dommerens magt. Den var inden den store Revolution næsten absolut: Lovene manglede i høj grad klarhed, og straffene var ofte arbitrære (og her tænkes ikke på døds- og legemsstraffenes grusomhed). Nationalforsamlingen indførte 1791 betydelige reformer i Oplysningstidens ånd à la Beccaria drevet til ekstremer: Klare definitioner, fikserede straffe, afskaffelse af benådning. Dommeren, hvem

man samtidig fratog skyldafgørelsen gennem indførelse af nævninger i større sager (og et slags fredsdommersystem i småsager), blev reduceret til en maskine, "la bouche de la loi". Igennem det 19. og 20. århundrede genvinder dommeren langsomt sin position. Et væsentligt element er indførelsen af formildende omstændigheder, som tillader dommeren at udmåle straffen under minimum. Det konservative kongedømme udvidede anvendelsen i 1824 for at modvirke "skandaløse frifindelser"; at det liberale borgerkongedømme i 1832 gav juryen retten til at konstatere formildende omstændigheder, var ikke kun en folkelig reform, for hermed stemmedes på ny op for frifindelsesbølgen. De mange nye straffereformer, særlig betinget dom fra århundredeskiftet, men også de nyeste udviklinger som samfundstjeneste, som i øvrigt gennem ophævelse af kravet om tidligere straffrihed bliver lettere at opnå, "semi-liberté", og strafafbrydelse skaber stadig større fleksibilitet og udvider stadig mere straffedommerens faktiske magt. 1992-loven har som en naturlig fortsættelse afskaffet både minima og formildende omstændigheder – Chassaing tilføjer lidt surt, at de mange urealistisk høje maksima ligeledes udvider vilkårligheden. Den højeste tidsbestemte straf er i øvrigt nu 30 år mod tidligere 20 år, og livstidsstraffen er ikke afskaffet. Han fremhæver også de mindre klare og utvetydige definitioner på forbrydelser, som gradvis har ændret straffeloven fra at være borgernes garanti for ikke at lide straf udover det forudseelige til at være øvrighedens kontrolapparat, dens "arsenal légal". Som et særligt afskrækkende eksempel fremdrages overtrædelsen oprettelse af et register, hvorved de registreredes race, politiske anskuelser og livsførelse fremgår direkte *eller indirekte* (tekstens kursivering), hvorved kriminaliseringen degenererer til ren hensigtsmæssighed. Hans konklusion er, at der næsten ikke er forskel mellem dommeren i dag, "den sociale regulator", og dommeren med de arbitrære straffe under Enevælden!

Jeg er bestemt ikke enig med Chassaing, som – for så vidt det er tilladeligt at bedømme en forf. fra een artikel – synes at have det med dommere som H. C. Andersens bondemand over for degne, og hvis 1791-inspirerede idealer forekommer mig næsten umulige i det praktiske retsliv, men han har skarpt opstillet sin these og fortjener opmærksomhed. Særlig i U.S.A. ses i vore dage seriøse forsøg på at binde dommerens strafudmåling og i visse måder udvide lovgiverens bestemmelsesmulighed over de enkelte straffesager – visse justitsministerielle initiativer i nyeste tid hos os antyder de samme ønsker, om end forsigtigvis kun i lovforslagenes bemærkninger (f. eks. forsøget på at fastlægge en skærpselsmålestok i voldssager i de generelle bemærkninger til lovforslaget L 78/1993–94 om bekæmpelse af vold p. 4) – men udviklingen i Frankrig følger ikke denne tendens. Mylderet af tillægsstraffe (f. eks. forbud mod brug af checks og betalingskort!) og alternative straffe har snarere øget dommerens magt i den enkelte sag.

Den generelle strafudmålingsbestemmelse, svarende til vor § 80, henviser til omstændighederne ved overtrædelsen og den skyldiges person, altså uden anvendelse af proportionalitet eller andre objektiverende kriterier. Friheden ved udmålingen indskrænkes noget ved, at ligeartet tilbagefald fortsat, som efter hidtidig ret, er en obligatorisk skærpende omstændighed, hvilket ganske åbenbart skaber vanskeligheder for lovgiveren ved afgrænsningen af, hvilke forbrydelser er ligeartede i forhold til andre med henblik på tilbagefaldsreglen, særligt mellem formueforbrydelserne indbyrdes; men også udstrækningen af tilbagefaldsreglen på selskaber skaber store praktiske vanskeligheder ved ændring af selskabets navn m. v., rent bortset fra behovet for opbygning af et strafferegister for selskaber. Tilbagefaldsreglerne simplificeres dog bl. a. ved ophævelse af den komplicerede distinktion mellem "stort" og "lille" tilbagefald. En antydning mod en mildnelse ses endelig ved, at ubetingede frihedsstraffe fremtidigt altid skal begrundes (bortset fra nævningedomme).

Et klassisk stridsspørgsmål har fundet en slags løsning, idet nemlig den egentlige retsvildfarelse nu kan være straffrihedsgrund, dog med bevisbyrden hos den, som påberåber sig den. Poncela kritiserer formuleringen og forudser praktiske vanskeligheder; reglen er udtrykkelig skabt som modvægt mod urimelige konsekvenser af obscure og ukendte bestemmelser i særlovgivningen, men hvad med de "kulturelt omplantede personer" eller for at sige det rent ud, indvandrerne? Efter min opfattelse kan subjektiv forkastelse af værtsstatens retsnormer, som grundet i fastholdelse af oprindelseslandets retssyn, ikke sidestilles med retsvildfarelse, men jeg er klar over, at dette kun flytter, ikke eliminerer problemet. – Inden for straffrihedsgrundene (her nødværge) i øvrigt bemærkes i forbifarten, at spørgsmålet om tilladeligheden af opstilling af fælder f. eks. imod indbrudstyre (er angrebet "overhængende"?) fortsat er uafgjort.

I den almindelige del er den utvivlsomt vigtigste nyskabelse indførelsen af strafansvar for "personnes morales", for så vidt selskabsansvar, men langt videregående end hos os, idet så godt som alle sammenslutninger synes at kunne rammes, herunder fagforeninger og måske endog "sociétés de fait", vel nærmest at oversætte ved interessentskaber. Staten er undtaget, kommuner ikke bortset fra en noget uklar undtagelse formentlig dækkende egentlig myndighedsudøvelse. Hjemmel kræves for hver overtrædelse for sig. De forudsete straffe er ikke blot bøde som hos os, men et vidt spektrum af sanktioner, under særlige betingelser endog "dødsstraf", altså tvangsopløsning, den mest omstridte regel under lovens tilblivelse. Poncela forudser blandt andre praktiske afgrænsningsvanskeligheder spørgsmålet om forholdet mellem selskabsansvaret og ansvaret for den fysiske gerningsmand samt om en selskabsrepræsentant, som har handlet uden for sin kompetence (sml. "derudi").

På et tidspunkt kan vi næppe undgå at overveje, om selskabsstrafansvaret skal

udstrækkes til den almindelige straffelov, og til sin tid må det være indispensabelt at gennemgå de franske erfaringer til bunds.

Inden jeg forlader almindelig del: Der skabes nu hjemmel til stiftelse af regler om strafansvar i bekendtgørelsesform, dog alene som "contraventions". Medvirkningsreglerne simplificeres ved ophævelse af særreglen om anstiftelse. Todelingen forsæt ("intention") og uagtsomhed består, men kritiseres kraftigt af Poncela, som karakteriserer den som arkaisk og lidet stemmende med selv elementær psykologi og mere praktisk efterlyser stillingtagen til mellemformerne som f. eks. *dolus eventualis*.

*

Også inden for II, III og IV bog, altså speciel del, er indtrykket af kontinuitet overvejende trods de mange formelle og sproglige ændringer. Der er dog ikke så få realitetsændringer, ny- og afkriminaliseringer, som giver fascinerende indblik i det ændrede kriminalitetsbillede og kaster strejflys over det omgivende samfund; dette gælder i øvrigt i lige så høj grad de på et tidspunkt overvejede og af den sagkyndige kommission foreslåede ændringer, som lovgiveren er vejet tilbage fra.

Med hensyn til *II bog*, forbrydelser mod personer, fremhæver Couvrat som en væsentlig nyskabelse opstillingen af det subjektive kriterium bevidst ("délibéré") tilsidesættelse af forsigtighedsregler påbudte ved lov eller bekendtgørelse, når dette forårsager død eller andre alvorlige skader. Den i udformningen meget komplicerede regel kan efter omstændighederne ikke blot skabe en strafbar forseelse, men også medføre en skærpet subsumption af en allerede foreliggende overtrædelse. Forf. kombinerer denne regel med en anden nyskabelse, fareforvoldelse ("mise en danger"). På det foreliggende spinkle grundlag skal jeg vogte mig for nærmere fortolkning, udover at nyskabelsen umiddelbart synes påkrævet, men også kan medføre betydelige afgrænsnings- og formuleringsvanskeligheder.

Narkotikasager frembyder vanskeligheder som i hele den civiliserede verden. Strafpositionerne er i visse tilfælde valgt af rene processuelle hensigtsmæssighedsgrunde med 10 års maksimum for de fleste af de mange sager om import og eksport af narkotiske stoffer mod 20 eller endog 30 år for produktion og fabrikation, som umiddelbart ikke synes markant mere alvorlige, men forekommer sjældnere; det er sagt med rene ord, at de tungere arbejdende assise-retter ikke kunne klare den store sagsbyrde, men nok de mindre grupper. Nævningebehandling er iøvrigt afskaffet i disse sager. Forf. kritiserer, at afkriminalisering af eget brug ikke er så meget som overvejet; bestemmelsen herom er den eneste tilbageblevne i særlovgivningen. En nykriminalisering på dette område rammer dannelse af en organisation med henblik på narkotikahandel, af forf. beskrevet som en diskret introduktion af "godfather" – med vanlig fransk modvilje mod

anglicismer oversat til "parrain" – i straffeloven. Jeg undrer mig over, at fænomenet ikke ansås strafbelagt i forvejen gennem medvirkningsreglerne.

En praktisk ny regel er den udtrykkelige kriminalisering af telefonchikane som kodifikation af tidligere praksis. Jeg kunne godt ønske en tilsvarende regel i dansk ret, således at grovere fredskrænkelser af denne art kunne rammes inden meddelelse af et formelt tilhold efter straffelovens § 265; det er lidt ulogisk, at teleoplysning kan gives efter retsplejelovens § 781 stk. 2, selv om det strafbare forhold først vil kunne begås efter forkyndelse af tilholdet som et resultat af indgrebet. Også sexchikane er nu udtrykkelig kriminaliseret, man har åbenbart ikke fundet en eksisterende regel anvendelig, modsat min nylige dom om straffelovens § 220. Den strafbare handling betegnes som "harceler", nærmest "plage", klart mindre end den gængse kriminalisering af ulovlig tvang, og det strafbare formål som opnåelse af "faveurs" af seksuel natur, et midt i det moderne lovsprog helt gammelmødt udtryk, som drager tanken århundreder tilbage; "un peu de vos faveurs" udbeder Tartuffe sig af Elmire under sit fejlslagne forsøg på sexchikane. Udover denne specifikke forbrydelse strafbelægger den ny lov udnyttelse af en undergiven på en måde, som er uforenelig med menneskelig værdighed. En sympatisk regel, men jeg imødeser betydelige afgrænsningsmuligheder.

Det er trist, men forståeligt, at lovgiver har anset det nødvendigt at skærpe straffen for gravskænding, hvis motiv er den begravedes race eller religion. Tortur og barbari er i øvrigt optagne direkte i straffeloven som selvstændige forbrydelser, hvor loven af 1810 alene anførte dem som skærpene omstændigheder. Loven skaber universel straffekompetence, uanset hvor torturhandlingen er begået (også terror, flykapring og angreb mod atomværker omfattes af den universelle kompetence). Også i Frankrig vil torturhandlinger fra de bosniske fangelejre således kunne straffes. I den nederste del af det strafbare område er diskriminering nu også strafbelagt, når motivet er den forurettedes politiske holdning eller tilhørsforhold til en fagforening.

Mindreårige er beskyttelsesobjekter i den ny lov i langt højere grad end hos os, hvor de i realiteten kun fremhæves i sædelighedskapitlet og en næsten aldrig anvendt vanrøgsregel, og hvor forældre m. v. stort set kun har strafansvar for deres børns overtrædelser efter de almindelige medvirkningsregler. I Frankrig straffes den voksne, som direkte "foranlediger", at en mindreårig ulovligt bruger euforiserende stoffer, misbruger alkoholiske drikke, tigger (til gengæld er den klassiske betlerforbrydelse afskaffet), begår alvorligere overtrædelser regelmæssigt, dvs. "crimes" eller "délits", etc. etc. "Foranledige" er min oversættelse af "provoquer", som jeg læser derhen, at der kræves mindre end anstiftelse; jeg ville umiddelbart tro, at reglen kan ramme den voksne stofbruger, hvis mindreårige barn (under 18 år) begynder at indtage stoffer, som ligger frit fremme i

huset. Jeg tør ikke sige, hvor meget begrænsning der ligger i ordet "direkte". Reglerne er sympatiske, men må give anledning til overvejelse om, i hvor høj grad straffeloven bør anvendes som social regulator.

En lidt dystert kuriosum: Fader- eller modermord, "parricide", som under dødsstraffens beståen fremhævedes ved et foreskrevet særlig uhyggeligt ceremoniel for guillotineringen, er udgået som selvstændigt delikt, men bevaret som skærpene omstændighed. Sammesteds nævnes for første gang i straffeloven den uægteskabelige samlever, "le concubin". Barnemord er ej heller længere selvstændigt kriminaliseret.

I *III bog*, forbrydelser mod ting eller ejendom, først og fremmest formueforbrydelserne, er ændringerne færrest og mindst og kontinuiteten meget betydelig.

Den danske læser må studse over, at reglen om absolut straffrihed for formueforbrydelser, herunder tyveri, når gerningsmanden og forurettede er beslægtede i op- og nedstigende linie eller er gift med hinanden, er bevaret. Det oprindelige forslag ville kun bevare straffriheden for ascendenten (ikke omvendt), men resultatet blev stort set bibeholdelse af de eksisterende regler, dog modificeret ved, at reglen ikke længere dækker fraseparerede ægtefæller eller besvogrede. Uden at have læst debatten gætter jeg, at lovgivers fastholden ved den gamle ordning "l'immunité familiale", skyldes konservative ønsker om at værne den patriarkalske familie og ægteskabets hellighed ved at hindre inddragelse af øvrigheden i familiens indre anliggender, men reglen forekommer meget uheldig. Jeg omtalte den for en erfaren straffedommer, som udbrød, at dermed kunne narkomaner ustraffet begå gentagne indbrud hos sine forældre for at fremskaffe midler til euforiserende stoffer, og jeg ser ikke rettere, end at det kan blive konsekvensen. Anerkendelse af et civilt erstatningsansvar virker nærmest latterlig i sin totale utilstrækkelighed.

Nogle småændringer viser, at koncipisterne bestemt ikke er uden praktisk sans. Særlig er bedrageribestemmelsen blevet simplificeret bl. a. ved at svigen ikke længere behøver at være målrettet, men blot skal være egnet til at formå den besvegne til at levere en ydelse. Jeg er ganske enig: Med den hidtidige formulering kan man sagtens forestille sig situationer, hvor strafværdigheden er utvivlsom, men bevis for forsæt kan svigte på et enkelt punkt.

Ved afpresning og tvang – afgrænsningen af disse forbrydelser er forskellig i fransk og nordisk ret – er berigelsesformålet suppleret med formålet afsløring af en hemmelighed, altså ikke gerningsmandens trussel om at afsløre en ham allerede bekendt hemmelighed for andre, men hans ønske om at formå ofret til at afsløre en hemmelighed. Jeg vil ikke bestride, at den kan være praktisk, f. eks. tvang over for en konkurrents ansat for at formå den tvungne til at afsløre principalens forretningshemmelighed, men de nordiske straffeloves generelt holdte formulering "gøre, tåle eller undlade noget" (dansk, norsk og svensk lov er så

godt som enslydende) i forening med generalklausulen "ulovlig" til udskillelse af ikke retsstridige handlinger forekommer langt lettere at arbejde med. Fremfor alt synes de nordiske bestemmelser lettere at kunne opfange nye fænomener, ukendte på tilblivelsestidspunktet, men helt svarende til forbrydelsens tidligere kendte fremtoningsformer, end den præcise franske opregning med deri indbygget risiko for huller i loven, modsætnings slutninger og reduceret mulighed for inddragelse af nye former (på samme måde har jeg i NTfK 1993, p. 108 ff. gjort gældende, at retsplejelovens gamle regler også kan legitimere "ransagning" m. v. rettet imod elektroniske anlæg). Ex tuto, jeg er ganske klar over, at en straffebestemmelse kan blive så vag, at den strider imod de overordnede legalitetsregler og f. eks. kan risikere tilsidesættelse i Den europæiske Menneskerettighedsdomstol, men det gælder ikke på langt nær de nordiske straffelove. Jeg ville finde det uheldigt, hvis den franske lovgivningsteknik fik indpas i vor straffelov via en europæisk harmonisering.

En yderligere regel, som ikke blot forekommer den nordiske læser unødigt snæver, men også kritiseres af Bouloc, er skyldnersvig, hvor kun det klassiske pant beskyttes, men ikke de i nyere tid hyppigere arter af pant uden besiddelsesovergang, igen en mindre smidig og praktisk ordning end den nordiske.

Omtalen af hæleri viser, at der er intet nyt under solen; også i Frankrig er det største praktiske problem beviset for ond tro i erhvervelsesøjeblikket; jeg kender ikke fransk praksis på dette punkt, men forsætskravet, efter formuleringen endog viden ("en sachant") synes meget strengt. Der ses ingen regel om grov uagtksomhed, og i hvert fald ifølge Bouloc bør efterfølgende ond tro, mala fides superveniens ikke komme på tale. Blandt de beslægtede overtrædelser nikker man genkendende til reglen om marskandiseres registre, men desuden straffelægges den voksne, der har autoritet over og deler bolig med en mindreårig, som regelmæssig begår forbrydelser og herved bliver i stand til at opretholde et uforholdsmæssigt forbrug – mere jævnt, forældrene, som ikke indgriber, når den håbefulde pode trods knapt tilmålte lommepege alligevel fylder sit værelse med dyrt elektronisk udstyr, stereoanlæg m. v., som det ses, en over for den voksne endnu strengere regel end beskyttelsesreglerne med "foranledige" i II bog. Bouloc indlægger en formodning om, at den voksne nyder godt af udbyttet à la Fagin og the Artful Dodger, men det fremgår ikke af lovteksten. Rent bortset fra, at den nordiske lovgiver næppe ville anvende straffeloven til at tvinge forældre til at reagere på deres børns forbrydelser, har jeg sjældent set en paragraf med så mange faldgruber; for blot at nævne den værste, hvornår begår en mindreårig forbrydelser "regelmæssigt"?

Et kapitel om dataforbrydelser er optaget i den hidtidige lov så sent som 1988, omfattende selve den ulovlige adgang ("hacking"), beskadigelse, forfalskning, bedragerisk ændring. Bestemmelserne er stort set uændrede overførte til den ny lov.

I *IV bog*, forbrydelser mod nationen, staten og den offentlige fred, er ændringerne, som det måtte forventes, mest omfattende. Selv overskriften er ændret; måske var den hidtidige formulering "la chose publique", en ren oversættelse fra latin "res publica", noget gammeldags, men jeg er enig med Giudicelli-Delage om, at den var mere dækkende.

Typisk for nydannelsen er, at "massakre" og "hærgning", som var nok så aktuelle i 1810, midt under guerilla-krigen i Spanien, nu er udgåede som selvstændige delikter, medens "terrorisme", herunder som en væsentlig nyskabelse økologisk terrorisme, er opstået, hvor man tidligere alene anvendte de klassiske regler. Nye farer og nye forbrydelser kræver nye love.

"Nationens fundamentale interesser", som opregnes som beskyttelsesobjekt i bogens første artikel og afløser hidtidig lovs "statens sikkerhed", omfatter ikke blot de traditionelle idealer som uafhængighed, territoriets integritet, statsformen, sikkerheden etc., men også økonomiske, økologiske, videnskabelige og kulturelle interesser. Som regeringens ordfører udtrykte det ved fremsættelsen i Nationalforsamlingen: "Tout est politique". Denne udvidelse har fået stor betydning ved opstilling af regler til beskyttelse af den ydre sikkerhed. Reglerne om spionage, forræderi og sabotage vil således fremtidig kunne anvendes på handelskrig, industriel spionage, sabotage mod en floddæmning etc., som det ses, en betydelig udvidelse i forhold til klassisk spionage etc. Ikke blot Frankrig, men også dets forbundsfæller, særlig i Atlantpagten, vil kunne være beskyttelsesobjekt. Spionage omfatter i lighed med hidtidig lov den "åbne" spionage, altså efterretningsevne på grundlag af uklassificeret materiale, men også som nykriminalisering desinformation, altså plantning af falske oplysninger, utvivlsomt velbegrundet efter de seneste års afsløringer af KGB's meriter i så henseende; begge dele omfattes af vor straffelovs § 108. Det forekommer usikkert, om også holdningspåvirkning omfattes, hos os kendt fra sagen om forfatteren på Langeland 1981-82. Giudicelli-Delage afviser ikke nyorienteringen, men henviser gentagne gange til risikoen ved vide definitioner i forening med fjernelse af hidtidige lovs eksemplifikationer, således at hensigtsmæssighedshensyn kan blive bestemmende for dommeren ved afgrænsningen af det strafbare område.

Reglerne om den indre sikkerhed går i vidt omfang igen fra den gamle lov; en væsentlig nykriminalisering rammer dog dannelse af para-militære kampgrupper, et tidligere velkendt fænomen – man behøver ikke gå tilbage til Huguenotkrigene og Fronden, men kan nøjes med 1930'ernes konfrontationspolitik, ofte med voldsomme gadekampe – som nu er vendt tilbage. Justitsministeren henviste ved fremsættelsen til racistisk og nazistisk ideologi i sådanne grupper og den opståede fare for demokratiet. Den nye strenghed ses også i reglerne om strafbortfald eller nedsættelse for den angrende terrorist, et også fra tysk og ita-

liensk terrorist- og mafiabekæmpelse kendt forhold. Straffrihed opnåes fremtidig kun ved, hvad der i virkeligheden svarer til tilbagetræden jfr. vor straffelovs § 24, dvs. så rettidig anmeldelse, at forbrydelsen forhindres; i andre tilfælde kan højst opnåes halvering af straffen, en skærpelse i forhold til hidtidig lov.

Udrensningen af forældede straffebud har en interessant undtagelse, nemlig brud på forbudet imod religiøse vielser. I forbindelse med adskillelsen af kirke og stat i Frankrig i 1905 indførtes tvungen borgerlig vielse, således at en eventuel kirkelig ceremoni, som betragtes som en privatsag, først må foretages efterfølgende; forbudet mod egentlig religiøs vielse strafbelagdes. Regeringen foreslog straffereglen ophævet, idet overtrædelserne er få, og statens verdslige karakter ikke er bestridt. Efter debat i Nationalforsamlingen faldt forslaget. Jeg har ikke læst referatet af debatten, men jeg vædder gerne på, at brodden i den bibeholdt regel ikke længere er anti-katolsk, men anti-muhamedansk jfr. andre konflikter som "l'affaire du foulard", forsøget på at hindre arabiske skolepiger i at bære hovedtørklæde i klassen.

Uden for de alvorligste forbrydelser i IV bog ses tilstræbt en mere effektiv forfølgning ved en vidtgående "décriminalisation", hvilket ikke betyder afkriminalisering, men ændring af "crime" til "délit", særlig med nævningebehandlingens bortfald som tilstræbt konsekvens. For så vidt angår de enkelte forbrydelser, ses ved manglende opfyldelse af pligten til anmeldelse af alvorlige forbrydelser på ny forskellen på fransk og nordisk lovgivningsteknik; hvor dansk straffelov ophæver pligten, når ikke-anmelderens "nærmeste" risikerer tiltale og straf, opregner den franske lov, både gammel og ny, de fritagne familiemedlemmer, i øvrigt med en vis modernisering, idet onkler, nevøer og fætre udgår, medens samleveren indføjes. Strafarbarheden af falsk forklaring udvides bagud i tid, idet den nu også gælder forklaringer afgivne under forundersøgelsen (det må have in mente, at forundersøgelsen efter fransk straffeprocess i vidt omfang foretages af undersøgelsesdommer, ikke politiet).

Afsagte domme er fortsat beskyttede imod kritik i langt videre omfang end efter dansk ret, hvor alene injurier og rene skældsord (straffelovens § 121) rammes. Læseren aner slagskygger fra Dreyfus-affæren, som i år fylder hundrede år og stadig kan få lidenskaberne til at blusse op i Frankrig; her medførte Zolas skarpe angreb imod den første dom en efter vore forhold uhørt hård straf. Ytringsfriheden er dog udvidet noget: Udover tekniske kommentarer tillades nu også kritik med henblik på ændring eller kassation af dommen. Debatten har været lang og tung på dette punkt.

Som jeg læser loven, er en fanges egen flugt en overtrædelse, og behandlingen synes skærpet i forhold til tidligere ret.

Selv om maksima er reducerede for nogle af de klassiske statsforbrydelser, er hovedindtrykket af IV bog klart skærpelse og tilsigtet effektivisering.

Sluttelig skal jeg anføre, at om end en gennemgribende revision af den danske straffelov næppe er aktuel de første (mange?) år, og mange af de i Frankrig valgte løsninger næppe vil kunne overføres til vore forhold, må det store lov-værk i et af de vigtigste europæiske riger være af betydelig interesse for enhver kriminalist, og da særlig lovens forsøg på at kortlægge og imødegå de nye farer.

Adresse: Dommer Peter Garde
Hillerød kriminalret
Torvet 3-5
DK-3400 Hillerød

Artiklen er udarbejdet på grundlag af – udover generelle fremstillinger om den hidtidige ret – *Revue de science criminelle* nr. 3/1993 (juli-september), et samlenummer indeholdende artikler om en ny straffelov af Mireille Delmas-Marty (introduktion), Jean-Francois Chassaing (de tre franske straffelove og udviklingen i de grundlæggende strafferetlige principper), Pierrette Poncela (I bog, almindelig del), Pierre Couvrat (II bog, forbrydelser mod personer), Bernard Bouloc (III bog, forbrydelser mod ting), Geneviève Guidicelli-Delage (IV bog, forbrydelser mod nationen, staten og den offentlige fred), Gérard Lorho (den nye straffelovs indvirkning på det nationale kriminalregister) samt Valérie Dervieux og Birgitte Pesquié (tilpasningsloven eller ikrafttrædelsesloven).